

Julie Bogart

ÎNVĂȚĂCELUL CEL VITEAZ

Cum să descoperi magia fiecărei zile
alături de copilul tău – în homeschooling,
învățare și viață

Traducere din limba engleză
de Monica Mitarcă

Editura Frontiera
2022

CUPRINS

- 12 Cuvânt-înainte de Susan Wise Bauer
16 Introducere

Partea întâi

TĂRÂMUL FERMECAT AL ÎNVĂȚĂRII

- 23 CAPITOLUL 1
O viață de încântare
Fermecătorul acasă
- 33 CAPITOLUL 2
Sar scânteii
Aprinderea pasiunii pentru învățare
- 39 CAPITOLUL 3
Porți fermecate
Lecții de la monștri și hărți

Partea a doua

SUPERPUTERILE ÎNVĂȚĂRII CURAJOASE

- 57 CAPITOLUL 4
Cele Patru Forțe ale Încântării
Surpriza, misterul, riscul și aventura
- 90 CAPITOLUL 5
Cele Patru Capacități de Învățare
Curiozitatea, colaborarea, contemplarea și celebrarea
- 126 CAPITOLUL 6
Cele Patru Porți către învățarea curajoasă
Mintea, corpul, inima și spiritul
- 156 CAPITOLUL 7
Aplicarea superputerilor
Ajutor practic la materiile de bază

Partea a treia CUM ÎNTREȚINEM ÎNCÂNTAREA

- 199 CAPITOLUL 8
Eliberarea de școală
Cu program sau fără program – asta e întrebarea (răspunsurile, incluse!)
- 224 CAPITOLUL 9
Școala de acasă
Toată familia este implicată în educație
(plus subiectul dureros: treburile casnice)
- 241 CAPITOLUL 10
Farmecul așteptărilor rezonabile
Cum să ne acceptăm limitele
- 259 CAPITOLUL 11
Adulți fantastici
Cum să ne lărgim orizonturile

Partea a patra RUPEREA VRĂJII ȘI REAPRINDEREA PASIUNII

- 275 CAPITOLUL 12
Educația nevăzută
Puterea disfuncțiilor familiale de a deturna învățarea
- 295 CAPITOLUL 13
Puterea lipsită de farmec a corectitudinii
Pericolele alinierii ideologice și ale fanatismului în homeschooling
- 307 CAPITOLUL 14
Întoarce roata
Liste de tip B, fericiri-surpriză, zile de răsplată și dobândirea înțelepciunii
- 317 Mulțumiri
- 321 Note

CUVÂNT-ÎNAINTE

de Susan Wise Bauer

O viață dedicată învățării începe acasă – cu părinți care creează un context în care copiii se simt bine cu ei înșiși, care le oferă experiențe fericite, instrumente accesibile și implicare părintească. Care este rolul încântării, al inspirației, în educație? Ce aprinde „flacăra” învățării? Care sunt lucrurile care pot stinge acest impuls al învățării? Cum pot părinții care sunt educatori la domiciliu să descopere materiile școlare care se ascund în spatele diverselor interese ale copiilor?

CAPITOLUL 1

O VIAȚĂ DE ÎNCÂNTARE Fermecătorul acasă

„La urma urmei, suntem o formă de artă [...] Noi creăm mediul în care trăiesc alți oameni. Ar trebui să fim conștienți de faptul că acest mediu creat prin simpla noastră existență îi poate afecta pe cei care trăiesc alături de noi.”

Edith Schaeffer, *Hidden Art of Homemaking*

Dotty, vecina mea și tovarășă în ale homeschoolingului, s-a aplecat să ridice o creangă uscată de pe trotuar. Pentru mine, care aveam copil în cărucior, creanga eră o adevărată capcană. Pentru câteva secunde panicate, mi-a și trecut prin fața ochilor imaginea bebelușului proiectat din cărucior direct pe ciment. Am răsuflat ușurată că Dotty îndepărtase creanga și îi eram deja recunoscătoare. Peste numai două ore ajungeam însă la Dotty acasă și, spre surprinderea mea, creanga cu pricina atârna artistic pe peretele din sufragerie, dând încăperii un aer special - de surpriză și încântare. Cum de nu mă gândisem! Dotty nu ridicase creanga ca să protejeze căruciorul, ci pentru că ochiul ei încântat descoperise un obiect decorativ!

Faptul că și eu am început să prețuiesc încântarea în viață i s-a datorat întru totul lui Dotty. Ea vedea lumea altfel decât majoritatea oamenilor. Piese de mobilier pe care le aduna de ici-colo nu se prea asortau, dar parcă te invitau să te cuibărești în tihnă. Pe o canapea banală a pus un covoraș în culori vesele, peste care a îngrămădit câteva perne pufoase. Avea fotolii așezate în colțuri, lângă care erau coșuri cu puzzle-uri, cuburi, păpuși de cârpă și un casetofon mereu la îndemână. A transformat un fotoliu oribil, de culoarea muștarului, în elementul central al unei camere cenușii, umplându-l cu pături pufoase, un ursuleț de pluș și

folosind lumină caldă. Copilașii, afundați în fotoliul din vinilin galben, luau ursulețul în brațe și frunzăreau fericiti cărțile ilustrate.

În mijlocul sufrageriei sale mici (știi tu, camera aceea în care ne invităm oaspeții) se afla o masă mare, masivă chiar, plină de obiecte pe care le puteai folosi la un proiect artistic – pensule de diferite mărimi, în cutii de tablă, borcanele pentru mâncare de copii pline cu apă, ochișori de plastic, sârmă plușată, sclipici, toate felurile de lipici, hârtie colorată și hârtie maronie pentru împachetat, acuarele, lut pentru modelaj, creioane colorate și carioci, foarfeci pentru dreptaci și stângaci. Deasupra mesei, pe o sfoară de rufe, stăteau la uscat proiectele artistice.

Apartamentul ei de 65 de metri pătrați era interesant și plin de viață – nu doar „drăguț” sau „frumos decorat”. Iar minunata dezordine dinăuntru te invita să ieși parte la distracție. Dezordine, nu mizerie. O invitație lansată de o artistă deschisă oricând către proiecte și posibilități aflate permanent în desfășurare. Știai că în casa lui Doty puteai să-ți asumi riscuri – acolo era loc de erori și nereușite. Nimeni nu se supăra pentru eșecuri.

Familia mea locuia la distanță de un... balcon de Doty, și, timp de cinci ani, ne-am vizitat aproape zilnic. A început așa: Doty ne-a făcut semn cu mâna – într-una avea un pistol de lipit, în cealaltă, niște căpăcele de ghindă: „Facem căsuțe pentru zâne! Haideti și voi!” Pe masă era un talmeș-balmeș de fursecuri, crenguțe, mușchi, conuri de brad, flori uscate și pahare de suc pe jumătate goale. În spatele ei, am remarcat o chiuvetă plină cu vase. Doi dintre copiii ei nici n-au ridicat capul, fiind cu totul acaparați de pericolul pistol de lipit. Eva, mezina lui Doty, a apărut dintr-odată cu o cutie de vopsele pentru pictat pe față și a întors obrazul către mama ei. Și, fără să se oprească din ce făcea, Doty i-a desenat niște dungă de tigră, în timp ce ne explica nouă cum să construim case trainice din crenguțe!

Copiii mei s-au împrăștiat rapid prin apartamentul micuț – unii s-au apucat de făcut cabane din bețe, alții s-au pierdut prin coșurile de haine din camera din spate, în căutare de costumații. Și, după câteva minute, patru dintre copii s-au întors cu un vraf de pălării și o carte: *Șepci de vânzare*. Fiica cea mare a lui Doty, Brooke, ne-a anunțat: „Vrem să jucăm o piesă și voi o să fiți spectatorii!”

Patru copii stăteau aliniați frumos și îmbrăcați în cămăși bărbătești, care de obicei erau transformate în halate pentru pictat. Brooke citea cu voce tare, iar micuții intrau în cameră pe rând, cu pălăriile puse unele peste altele, și își jucau rolurile. S-au mai încurcat ei în replici, s-au mai prostit, unii erau prea timizi ca să spună replica tare, alții, prea vorbăreți... Indicațiile de regie, șșșșt-urile și râsetele au continuat până ce au terminat de citit toată cartea.

Micii actori s-au risipit, unii s-au întors la masa de proiecte artistice, alăturându-li-se celor care se distrau făcând căsuțe pentru zâne. Doty a dispărut și apoi a reapărut ca prin minune, cu felii de pâine de casă, gem și limonadă, servite pe o tavă albastră. Toată lumea a mâncat și a băut – eram flămânzi, după atâta creație extenuantă. O zi obișnuită în casa lui Doty.

Primul lucru pe care l-am făcut după ce am cunoscut-o pe Doty a fost să inaugurez întâia noastră masă de proiecte artistice „deschisă nonstop”. Poți face și tu asta!

MASA „MAGIA ARTEI” – Á LA DOTY

Ca să aduci încântarea la tine acasă, pune pe o masă toate materialele necesare proiectelor artistice, ca să le poți folosi oricând.

Lucruri de care ai nevoie ca să-ți păstrezi sănătatea mintală, precum și covoarele și pereții în stare bună

1. Masa: nu scumpă, stabilă (mesele pliante nu se țin bine pe picioare) și capabilă să suporte silicon fierbinte, vopsea, marker permanent. Poate fi acoperită cu plastic transparent, pe care-l poți prinde cu bandă adezivă sub blat, ca să nu se miște când își fac de cap copiii. Înălțimea mesei va depinde de vârsta copiilor: pentru cei micuți, va fi joasă, pentru cei mai marișori, o masă de înălțime obișnuită.

2. Scaune: trebuie alese în funcție de mărimea mesei – să fie cu spătar, stabile (ca să nu poată fi răsturnate ușor). Nu cumpăra scaune scumpe, pentru că se vor umple în timp de lipici și culori.

3. Pe jos: așază masa pe un covor vechi sau pe o bucată de mochetă.

4. Halatele micilor artiști: agață câteva cămăși bărbătești cu mânecă scurtă (cumpărate de la un magazin de haine secondhand) de un cuier pentru haine sau prinde-le în cârlige pe un perete de lângă masă. Pot fi purtate cu fața în spate, micuții artiști băgându-și brațele invers. După ce le încheiem nasturii la spate, le vor proteja hainele.

5. Pereții: dacă masa e lipită de un perete, acesta poate fi protejat cu hârtie de împachetat pe o înălțime de vreo jumătate de metru.

O gamă bogată de materiale de lucru

1. Vopsele: tempera, acuarele, culori acrilice, vopsea expandabilă (*puffy paint*), vopsea de pictat cu degetele, pensule groase, pensule subțiri, pensule de burete, bureții tăiați în diferite forme, pentru „ștampilat”.

2. Instrumente de scris: carioci lavabile, pasteluri uleioase, creioane colorate, cărbune, carioci negre pentru contur, markere de diferite culori (atenție, multe dintre markere sunt permanente!), cretă, creioane de desen, markere pentru tablă albă (asigură-te că le-ai pus o etichetă vizibilă, colorată, ca să fie clar că nu sunt pentru suprafețe obișnuite, cum ar fi hârtia), creioane HB, pixuri cu gel colorate, pentru hârtie neagră.

3. Suporturi: hârtie colorată și albă, hârtie specială cu margini ornate, punji de hârtie maro, hârtie pergament, notițe autoadezive, carton, hârtie de împachetat, folie de aluminiu, plăcuțe de lemn, pietre de râu, o oglindă, tablă albă, suporturi de lumânări din sticlă, bucăți de material

textil, hârtie de șlefuit, cărți de colorat, păslă, hârtie pentru pixuri cu gel, jurnale de dimensiuni mici, carnețele și caiete.

4. Adezivi: lipici solid, lipici pe bază de aracet, pistoale de lipit cu silicon sau plastic și *super glue* (de folosit sub supravegherea adulților), lipici pentru materiale textile, capsator, perforatoare, bandă adezivă transparentă, bandă adezivă de hârtie, bandă dublu adezivă, bandă adezivă pentru ambalat, bandă adezivă din material textil, bandă izolatoare de diferite culori.

5. Accesorii: ochișori de plastic, sârmă plușată, sclipici (atenție!), confetti (de două ori atenție!), autocolante, ștampile de cauciuc, șabloane, fire textile, sfoară, ață de brodat, lut pentru modelaj, pastă polimerică, cataloage cu mostre de țesături, reviste, pompoane, panglică decorativă, bețe de la înghețată.

6. Recipiente: cutii de tablă de la diverse produse, spălate bine – sunt perfecte pentru depozitarea pensulelor și a instrumentelor de scris. Pachetele cu ochișori, sârma plușată, lipiciul și sclipiciul pot fi depozitate pe un raft mic din metal, cum sunt cele pentru duș. Agață o frânghie de rufe în apropiere, cu cârligele aferente, pentru a expune lucrările de artă și pentru a face loc pe masă. La fel de folositor este și un panou de plută agățat pe un perete (acoperit cu hârtie de ambalaj colorată, ca să se potrivească cu decorul, dacă vrei). Păstrează un raft liber în bibliotecă pentru a expune proiectele care nu pot fi agățate. Utilizează pahare cu fundul gros, în care să ții apa pentru curățarea pensulelor, la schimbarea culorii. Acestea se răstoarnă mai greu decât cutiile de tablă. Lutul pentru modelat poate fi păstrat la îndemână sub masă, învelit în hârtie de copt.

7. Locul: masa asta trebuie să-ți stea în drum. În mijlocul casei. Să te lovești de ea. Nu în beci, nu în dormitor – acolo s-ar simți tare singură.

Iar acum e momentul să ne jucăm!

Frumusețea acestei mese este că e mereu gata de joacă. Poți începe cu doar câteva instrumente: niște acuarele, carioci, hârtie albă, lipici și ochișori de plastic. Aducă mereu lucruri noi (la câteva zile sau săptămâni). Din când în când, ia de pe masă obiectele învechite, care stau de mult acolo, și înlocuiește-le cu materiale noi, inedite.

Surprinde-ți copiii! Ar fi grozav să descopere dimineața pe masă crenguțe, coajă de copac, mușchi și ghinde. Poate chiar să te găsească pe tine acolo, construind căsuțe pentru zâne. Ce crezi, ți se vor alătura? Vei vedea! Adu acasă pietre de râu frumos șlefuite și pictează-le. Vei obține prespapier-uri sau, dacă le lipești unele de altele pe verticală, poți crea chiar sculpturi.

Aducă pene de scris și călimări cu cerneală – puteți scrie la lumina lumânării, ca odinioară.

Masa trebuie refăcută cam o dată pe lună. Va veni și o vreme când va deveni invizibilă pentru cei din casă, nu va mai fi băgată în seamă – acela e momentul când trebuie să dai jos totul de pe ea și să încerci următoarea idee din această carte.

Modificare: pentru casele atât de pline, încât nu e loc pentru o masă dedicată artei, poate fi așezat lângă masa din bucătărie un dulăpior cu multe sertărașe și rafturi.

Căsuțele pentru zâne și piesa de teatru după povestea *Șepci de vânzare* sunt doar două dintre numeroasele experiențe pe care Dotty și cu mine le-am creat cu ușurință și cu plăcere, de-a lungul celor cinci ani în care am făcut homeschooling împreună. Iată alte câteva exemple:

- ★ Picnicuri pe plajă, cu foc de tabără și cu omletă gătită pe disc
- ★ Studiarea diferitelor soiuri de păsări și a obiceiurilor lor
- ★ Petreceri tematice, de exemplu Vânătoarea de comori sau Halloween
- ★ Experimente culinare
- ★ Cum facem *slime* din borax
- ★ Cum să ne vopsim pe față și să ne costumăm
- ★ Ceai marocan cu pâine de casă, apoi ne pictăm mâinile cu henna
- ★ Petreceri cu temă astronomică, seara târziu, citim poezii despre stele și planete
- ★ Mese în natură, în funcție de anotimp
- ★ Pregătim plăcinte cu murele pe care le-am cules în excursie
- ★ *Quilting* – facem păturici din bucăți de material
- ★ Mic-dejun tihnit, cu șuncă și clătite, plăcintă cu mere și brânză delicioasă
- ★ Excursii la piață și la festivaluri culinare
- ★ De-a prinselea cu lanterna pe întuneric

Să nu crezi că viața noastră a fost perfectă – chiar n-a fost. Ecuțiile matematice și ortografia ne-au dat de cap și nouă, așa cum ne-au dat și vinovăția, crizele de nervi, nașterile, îndoiala, plictiseala, pipi în pat, dificultățile de pronunție, presiunea, sărăcia, sarcina, oxiurii și păduchii, deficiențele de limbaj, singurătatea și epuizarea.

În ciuda provocărilor legate de creșterea copiilor, de gestionarea căsniciei și de transformarea noastră în adulți competenți, viața a avut mereu un filon de surpriză, mister, risc și aventură. Privind în urmă, constat cu bucurie că am fost conduși și hrăniți de puterea *încântării*.

CE ESTE ÎNCÂNTAREA?

Încântarea înseamnă să faci lucrurile cu ușurință, nu să te străduiești din greu. Vești bune, nu-i așa? Eforturile de a impune „școala” și „temele” sunt cele care te secătuesc de puteri și-i scot din minți pe copii. Am descoperit că dacă ești deschis și folosești încântarea, eliberezi energia – genul acela bun de energie care sprijină învățarea în mod natural, fără efort. O educație și o viață pline de încântare aduc cu sine momente fericite, cu mici surprize răspândite de-a lungul zilelor obișnuite. Momentele acestea magice sunt asemenea unor motoare cu reacție – avansezi mai repede, ca pe trotuarele rulante din aeroporturi.¹ Înaintezi mai lin, cumva mai bine. Și asta în timp ce te simți competent – te miști ușor, ești puternic, eliberat – și te îndrepti în direcția corectă. În educație, când facem loc încântării, e ca și cum am merge pe un trotuar rulant al fericirii.

Acestea fiind spuse, încântarea nu este un sinonim pentru fericire. Încântarea flirtează cu tine! Te fletează și te face să te simți bine până când... ups! Te-ai aruncat cu capul înainte, îndrăgostit, iar pasiunea se dezlănțuie. Încântarea devine fericire prin intermediul unei game surprinzătoare de emoții și experiențe: incitare, teamă, nerăbdare, intimitate, fiori, bucurie, suspans, culoare, mulțumire, imaginație, arome, îmbrățișări, priviri, perseverență, tandrețe, aventură, admirație, alinare!

Entuziasmul care însoțește Halloween-ul nu se datorează doar bucuriei de a mânca multe dulciuri primite gratis. Costumația, ciocănitul pe la uși străine, plimbarea prin cartier după lăsarea serii, posibilitatea ca fantomele să existe cu adevărat, bostanii cu lumânări în ei și muzica înfricoșătoare... Toate acele momente fericite sunt pregătite cu ajutorul încântării – inclusiv faptul că ne dorim cu tot dinadinsul să ne speriem!

Pentru mine, o viață plină de încântare înseamnă să trăiesc așa cum o fac în mod normal, dar cu toate simțurile treze, să fiu mereu în căutarea acelei „surprize aducătoare de fericire”. Când descoperim lungimea de undă a încântării, e ca și cum ne-am pune niște ochelari speciali care ne ajută să vedem că o creangă căzută pe mijlocul trotuarului s-ar putea transforma în artă, odată ce o agățăm pe perete. Fericirea vine spre noi în valuri, nu se retrage din calea noastră.

De ce o masă plină de rechizite și materiale pentru proiecte artistice care parcă îl așteaptă pe copil este mai îmbietoare decât un proiect de artă clasic, primit la școală? Ce este atât de atrăgător la cea dintâi și ce-i lipsește celui de-al doilea?

FARMECUL COTIDIAN – ÎNVĂȚARE ȘI VIAȚĂ

Când am început toată treaba cu școala la domiciliu, doream să creez pentru copiii mei și pentru mine o viață memorabilă, plină de căldură, nu doar un context educațional. Nu ne pregătim copiii doar cu gândul ca la un moment dat, în viitor, să aibă un serviciu. Educația copiilor mei trebuia să le facă prezentul memorabil și plăcut. Fericirea nu trebuie să fie un scop final, ci rezultatul secundar al unei vieți trăite pe deplin, cu inima deschisă.

M-am gândit că dacă ne va plăcea viața noastră, sigur educația va veni la pachet cu ea. Nu am crezut niciodată că învățarea este o corvoadă sau ceva ce trebuie să li se facă celor mici. Îmi doream ca toată familia mea să adore să învețe – laolaltă – din toată inima.

Am urmărit ce se întâmpla cu micuții mei când erau atrași în mod spontan de orice subiect – de la acarienii la ciori, la vulcanii care erup bicarbonat de sodiu și la alfabetul grecesc. Am văzut cât de preocupați erau să organizeze o cină japoneză – cu măsuțe joase, perne, *tempura*, bețișoare, flori de cireș din șervețele, cocori origami și chimonouri. Dacă ar fi învățat despre Japonia pentru un test la școală, nu le-ar fi rămas atâtea în minte ca după umila noastră încercare de a aduce o bucățică din Japonia la noi acasă.

Poate fi epuizant însă să dai petreceri și să construiești căsuțe pentru zâne așa, toată ziua, bună ziua. Dacă nu te simți creativ? Eu, una, nu debordam de imaginație în fiecare zi. „Ține-i ocupați, ține-i implicați” era mottoul meu. Nu contează câți copii ai – oricâți, de la unul la cincisprezece –, tot îți trebuie energie ca să reușești astea două lucruri. Îmi imaginez cum mormăi acum în barbă: „Doar nu trebuie să organizez petreceri la nesfârșit, asta pe lângă predat fracțiile, scrisul și să-i învăț să facă la oliță?”

Și te înțeleg întru totul. Dacă o educație plină de încântare înseamnă ore de pregătire pentru fiecare zece minute de cooperare, la ce bun să te mai străduiești? Din fericire, o astfel de educație e ca scânteia care pornește vâlvătaia unui foc. Nu-ți trebuie decât o cutie de chibrituri.

CAPITOLUL 2

SAR SCÂNTEI

Aprinderea pasiunii pentru învățare

„Nu sfaturile, trucurile și tehnicile stau la baza educației, ci focul [...] Nu informațiile goale ori teoriile seci, ci o cunoaștere profundă a ceea ce înseamnă să aprindem darul vieții în noi înșine, în ceilalți și în lume.”

Parker J. Palmer în *Radical Presence*, de Mary Rose O'Reilley

La nivel intuitiv, știam că învățarea înseamnă ceva mai mult decât a dobândi multe cunoștințe. Am trecut prin asta ca adult. Mă lăsam captivată de câte un domeniu, cum ar fi *quiltin*-ul sau pregătirea culturilor lactice pentru iaurt, iar lucrul acela îmi acapara viața – pe jos era plin de bucăți de stofă, pe blatul de bucătărie erau încotoșmănite în pături tot felul de borcănașe pline de mâzgă albă. Când am învățat să cânt la chitară, pe la 30 de ani, nu-mi făcea nimeni program de exersat. Chitara stătea tot timpul la vedere, iar eu îi terorizam pe toți din casă de mai multe ori pe zi – până ce-mi sângerau degetele. Pasiunea față de cunoaștere are o forță teribilă – te consumă, nu te mai poți opri.

Focul este o bună metaforă pentru încântare – mă duce cu gândul la cazane, la lumânări, artificii și focuri de tabără. Înainte să existe 800 de canale de televiziune și televizoare cu ecran uriaș, strămoșii noștri erau fascinați de cerul înstelat și de focurile de tabără. Așadar, oamenii au fost piromani încă de la începutul veacurilor! Și pe bună dreptate. Focul încălzește, e scânteietor, imprevizibil, este o forță. Altfel, de ce ar cheltui parcurile Disney milioane de dolari pe an pentru spectacole de focuri de artificii în fiecare seară?

O viață de învățare plină de încântare este înflăcărată, scoate scânteii, e fascinantă, ușor terifiantă și îl lasă în cele din urmă pe învățacel cu amintirea fericită și luminoasă a scufundării în cunoaștere. Cum ajungi la